

nada, gachoneria: mot que era molt considerat en aqueixa llengua dos segles i mig enrere, i que el *DAut.* descriu com a «dulzón», «mimado» (derivat de *gachas* en el sentit de «mimos»).

D'altra banda sembla que a Menorca s'usi en lloc d'això una variant *galatxó*, car Josep Moll de Ciutadella escrivia «una planta molt *galatxona*, que du molta forsa, se diu que té molta aldèssia» (*BDLC* xiv, 1925, 165). Sembla doncs que en el fons es tracta d'un vell castellanisme (avui sens dubte antiquat) **gatxó*, que encreuant-se amb el cat. *galan*, *galana*, es convertí adés en *galatxó* adés *galanxó*.

CPT.: *Gala-gala*.

REGALAR 'obsequiar', 'fer plaer, donar goig, a algú', 'fer-li un present', *regalar-se* 'tractar-se bé, donant-se grans gustos', pres del fr. *régaler* (abans *regaler*) id. i 'fer festa a algú, festejar-lo', derivat del verb *galer* 'divertir-se, passar-se-la bé, festivar' (d'on parteix francès *gale* > cat. i cast. *gala*), que hem vist més amunt (paràgrafs 6 i 18) com a punt de partida de tota aquesta família romànica. Com vaig demostrar ja en el *DCEC/DECH* (**REGALAR** I, al qual remeto per a proves i més detalls), del francès mitjà o antic foren presos també el cast. i port. *regalar* i l'italià *regalare*: aquest potser amb algun ús ampliat, per repercussió del mot espanyol, mentre que no hi ha cap raó per suposar que el català el rebés per conducte castellà, ni indicis clars d'influència castellana en el nostre verb. No s'ha investigat bé des de quan apareix en la nostra llengua, però ens consta que ja es mostra arrelat des de mj. S. xvi; en cast. la primera dada és de Nebrixa, 1495, les dues següents, dels anys 1570 (C. las Casas, Fr. Luis de León), i abunda en clàssics des de fi del S. xvi; en italià *regalare* «trattar bene, accarezzare», des de 1590 (Panigarola), *regalo* «lautezza, condimento, squisitezza» i finalment «dono», c. 1540 (Firenzeuola).

En català: «Si us porta la viuda, - en sa companyia, / alguns fills legítims - del seu marit mort, / per ells va perduda, - per ells estalvia, / y tant los *regala*, - de nit y de dia, / que vostres fills propis - menysprea molt fort / ---», c. 1560, *Disputa de Viudes i Donzelles* (v. 28). Tot seguit apareix, i amb ús arrelat i freqüent, *regalat*, *-ada*, «viciado, mimado», que ja és dels Ss. xv i xvi, segons el *DAG.*; «no tens alguns infants *regalats* o viciats?», *Faules d'Isop* (1550-76); i *AlcM* el cita en un doc. mall. de 1561. Quant a *regal* 'recreació, gustos que es donen', també figura en *Viudes i Donzelles*: «—Dexau, doncs, les viudes - tan dures femelles, / dexau-les als viudos, - que són tals com elles. / *SRURANA*: Dexau les donzelles, - que estan malveades, / en casa dels pares vivint, ab *regals*: / y aprés, quant casen --- / qui vol desveiar-les --- / tantost se recorda --- dient: —Ay mesquina / ---!» (v. 278); «lo menor goig del cel és major que tots los plahers, *regals* ni prosperitats que ha hagut ni haurà en lo món», en el *Libre dels Miracles del Roser* de Jeroni Taix, a. 1597 (*DAG.*). Probablement la dada més antiga, de tot plegat, és en una «Pació», que crec rossellonesa i de c. 1500 o no gaire abans: «e per tal que

pus leugerament me senti e-m *regal* en la paciò del teu Fi<1>» (*InVL*, 134).

De l'acc. 'present, obsequi', i de la corresponent en el verb *regalar*, no se'n troben dades cast. fins c. 1700 (*DAut.*); i, en català, des de Lacav. (c. 1695): «Los magnífics vestits, dels quals la Reyna li féu *regalo*, «lo Rey lo ha *regalat* de una rosa de diamants», si bé ja ve a ser això «*regalos*: dulciaria, bellaria, fruges» en el *DTo.* (1647); en it. ja hi ha *regalo* «dono» c. 1540 (Firenzeuola). Avui en la nostra llengua la forma amb *-o*, *regalo*, és la de la llengua parlada en el Princ. i les Illes, però J. G. M. i *AlcM* ens certifiquen que es diu *regal* en el P. Val., i Giner protesta que *regalo* és sentit a València com un castellanisme, propi de gent del Principat i que «fa estrany als valencians» (hi ha, doncs, almenys, influència castellana o italiana en això, i avui tothom està d'acord a descartar aquesta variant).

Regalar, *regalat* i *regaladament*, es troben pertot i amb gran sentiment de cosa genuïna, en els escr. Renaix.: «Veus a ponent l'Atlàntida per rebre't com s'eixampla? / --- / Hesperis, que n'és reyna gentil, s'és enviudada / y espera un cor que vulla lo seu aconhortar: / quan d'eixa palma tastes la fruyta *regalada*, / diràs: —A la seva ombra deixau-me reposar!», *Atl.* II, 8b; «he vist l'aigua virginal / venir del fosc naixement / a *regalar-me* la boca», Maragall; «La llum de l'alba al peu de l'ara 'l troba, / com un colom, vestit ab blanca roba, / *regalant-se* ab l'aroma de cristians consells, / sanitosos consells que, abans de gayre, / com papallones volaran enlayre / ---»; i en l'acc. secundària, estranya al francès: «Y tu, Gentil --- / muda dorm en tos braços l'arpa hermosa / que't *regalà* la fada de Lanós, / estreny-la com a esposa / y llança al vent un càntic amorós», *Canigó* (I, 33; VII, 363).

En testimoni de la seva vida fonda limitem-nos a recordar que el mot apareix sovint en la poesia del poble: «Muntanyes del Canigó, fresques sou i *regalades*, / sobretot ara a l'istiu que les aigües són gemades», «Muntanyes *regalades* són les del Canigó / que tot l'istiu floreixen, primavera i tardor / ---»; «torneu-me a Cerdanya: / casa dels meus pares! / *regalar-me* vui, / *regalada* estava!», *MilàF* (*Romllo.*, 284B); «l'aigua pura / de la Font *regalada* del Cristall», *Canigó* IV, 8b. «*Arregalau's!*» és la forma usual que tenen els civissencs per saludar-se augurant-se bé («*erregalaus*: pasarlo bien», *PzCbr.*).

No caldrà detallar més la història del mot català, ni estendre's gaire més enllà en el quadre romànic general; una vegada hàgim remès per a més informació al *DCEC*, i recordat que no té a veure amb *regalar* 'regalimar', 'formar devessall', 'fondre's', i la seva família, mot de sentit inconciliable, i d'origen absolutament independent, del qual tractem en article separat i propi.

El punt de partida del mot present el trobem en la França medieval. Allà *régaler* és encara una expressió castissa, i amb llunyanes i fondes arrels, amb el sentit de 'obsequiar, festejar, donar gust i goig', molt pròpia i freqüent en els clàssics del S. xvii. És evident que no és hispanisme ni italianisme, un mot predilecte